

Plusi in minusi v okolju samostojne Slovenije

Jože Volfand

Kaj se je dogajalo z okoljem v samostojni Sloveniji in kakšen je današnji okoljski indeks Slovenije? Kaj se je v okolju in v razumevanju trajnostnega zelenega razvoja države spremenilo (v pravo smer), kje pa so največji izzivi, kaj bi moral biti fokus okoljske politike Slovenije (torej ne samo državne ravni). To so bila vprašanja, ki smo jih v dopustniških dneh naslovili gospodarstvenikom, politikom, strokovnjakom, predstavnikom civilne iniciative in drugim, da morda dobimo vsaj približni vtis, kako smo v samostojni državi začutili okolje kot največji domači in globalni razvojni izziv. Zanimivo, da so bili najmanj odzivni župani.

foto: www.shutterstock.com

Izzivajo nove grožnje vodnim ekosistemom

dr. Lidija Globevnik, Društvo vodarjev Slovenije:

foto: arhiv podjetja

Kakovost voda, če jo ocenjujemo po fizikalno kemijskih parametrih ustreznosti vode za pitje, se je v zadnjih 25ih letih izboljšala zaradi zmanjšanja izpustov onesnažene komunalne in tehnološke vode v naravno okolje. Temu je botrovala ne le naša zavest, temveč predvsem strožja okoljska zakonodaja ali prenehanje nekaterih industrijsko proizvodnih in rudarskih aktivnosti. Avtocestni križ smo gradili z urejenim sistemom zbiranja in prečiščevanja onesnažene vode iz cestišč. Zgrajeni so kanalizacijski sistemi in čistilne naprave v večjih mestih in naseljih. Poskušamo omejevati tudi rabo umetnih in naravnih gnojil ter zaščitnih sredstev v kmetijstvu. Uredili smo vsa večja smetišča.

Žal pa kar polovica naših voda še ni v dobrem ekološkem stanju. Indikatorji zdravja vodnega ekosistema so uravnoteženi in

raznoliki sestavi ribjih populacij, nevretenčarjev, dvoživk, alg in vodnih rastlin. Prisotnost vodnih sesalcev, kot sta vidra in bober, zares pokažeta na zdrave vode. Teh pa je danes v Sloveniji malo. Z nezmanjšano naglico namreč še naprej izginjajo vodni ekosistemi, življenjski prostor za vodni in obvodni živi svet se krči. Ne le širitev urbanizacije ter energetske, prometne in komunikacijske infrastrukture, tudi intenzivne kmetijske dejavnosti in spreminjanje vodozadrževalnih sposobnosti prsti in tal botruje dejstvu, da imamo v potokih in rekah vedno manj vode. Padavine prehitro odtečejo iz gozdov, travnikov, njiv in naselij. Skoraj ni potoka, katerega vodo ne bi zajemali ali preusmerjali, tako da v obdobjih brez dežja v strugah skoraj ni več vode. Presahnili so mnogi izviri in studenci, ker se je njihovo "prispevno" zaledje zmanjšalo oziroma pokrilo z asfaltom ali betonom.

Večanje temperatur zraka in vode, ki ga zaznavamo v Evropi, vpliva enako negativno tudi na slovenske vodne ekosisteme. Odprava največjih onesnaževanj naših voda je tako bila le prvi, nujni korak k izboljšanju stanja slovenskih voda. Izzivajo nas druge grožnje in kombinirane situacije stresov, ki imajo vpliv na zdravje vodnih ekosistemov in s tem naših voda. Kombinacije so sinergijske, antagonistične ali seštevajoče se. Znanost jih šele spoznava, politika pa o njih še ni začela razmišljati. Vzodbude za raziskave, analize, razprave in povezane odločitve so skoraj nične. Obnašamo se, kot da nimamo problemov in potiskamo glave v pesek. Če ne vemo, ne boli.

Pomanjkanje usklajene vladne politike pri okolju

Franc Bogovič, Evropski poslanec:

V Sloveniji živimo v čistejšem okolju kot pred 25 leti, predvsem mladi so do okolja bolj odgovorni. Okoljski in ekonomski razlogi so »očistili« velik del intenzivne industrije. Z evropskimi sredstvi smo zgradili številna kanalizacijska omrežja in čistilne naprave, kar pozitivno vpliva na stanje voda. Velik napredek je tudi na področju ravnanja s komunalnimi odpadki. Slovenija je upravičeno zelena turistična destinacija, kar simbolizirata Ljubljana

kot zelena prestolnica Evrope 2016 in Tolmin kot Alpsko mesto leta.

Žal pa še vedno čutim pomanjkanje usklajene vladne politike na področju okolja. Nimamo učinkovite prometne strategije, pre-malo vlagamo v železnice. Ker nimamo energetskega koncepta, se nam na primer zgodi TEŠ 6. Prednostno moramo rešiti kakovost zraka v urbanih središčih in sanirati stara okoljska bremena.

V prihodnje se bomo morali do okolja obnašati še bolj odgovorno in videti priložnost za razvoj v zelenih delovnih mestih, kar sodi med načela krožnega gospodarstva.

Kapital prevladuje nad vsemi interesi

dr. Tomaž Kmecl, Kolektor:

Slovenija v tranzicijskem obdobju ni naredila korakov, ki bi v smislu trajnostnega razvoja kaj bistveno pomenili. Žal je v tem obdobju prevladal kapital, ki zasleduje kratkoročne cilje, kar trajnostni razvoj po

definiciji ne more biti. Iz perspektive nacionalnega gospodarstva ni jasna niti politika države do ohranitve gozdov, niti do ohranitve pitnih voda, zraka, itd. Niso jasne niti pristojnosti niti odgovornosti in niti strategija v zvezi z ohranitvijo naravnih danosti Slovenije. Nejasna strategija države pa je posledica tako pregovorne nezmoglosti Slovenije in Slovencev (govorim v povprečju, da ne bo nesporazuma) za sistemski pristop nekemu problemu in delovanja številnih lobističnih skupin, ki delujejo v interesu kapitala. Žal se je največji potencial za ureditev vprašanja sistemskega pristopa pri trajnostnem razvoju Slovenije pojavil prav v obdobju, ko je država še mlada, neizkušena, slabo organizirana in po drugi strani v obdobju tranzicije, kjer kapital prevladuje nad vsemi ostalimi interesi. In tu je osnova za precejšen minus, ki smo si ga Slovenci prislužili na temo okoljske politike v zadnjih letih.

V podjetjih je vse več zamisli o zapiranju snovnih tokov

Igor Likar, SIQ Ljubljana:

SIQ kot certifikacijski organ spremlja dogajanje v zvezi z okoljem v različnih podjetjih. Za te lahko ocenimo, da so se na področju okolja vedla zelo podobno kot podjetja v Evropi.

Od pristopa, ko so podjetja za sabo le čistila odpadke in emisije, so v zadnjih 20 letih k ravnanju z okoljem pristopila na sistematičen način. Najpogosteje tako, kot ga predpisuje mednarodni standard ISO 14001. V Sloveniji je danes po tem standardu certificiranih okoli 400 podjetij. Ta podjetja že večino energije za doseganje okoljske učinkovitosti usmerjajo v faze zasnov in razvoja izdelkov ter izvajanja vseh proizvodnih in ostalih procesov. V kar nekaj podjetjih se srečujemo z odličnimi zamislimi o t. i. zapiranju snovnih tokov, kar pomeni, da ta podjetja v sodelovanju z drugimi podjetji iščejo rešitve za svoje odpadke ali za svoje proizvode po izteku njihove življenjske dobe. Na žalost jim zakonodaja velikokrat prepreči izvedbo takšnih rešitev. Izziva za podjetja bosta v prihodnje tudi poročanje o okoljskem delovanju in komuniciranje z javnostmi glede okoljskega delovanja.

Smo kot ladja, ki upa, da ne bo nasedla

mag. Franc Dover, JKP Slovenske Konjice:

Glede okoljske politike v preteklih 25-tih letih ocenjujem, da smo naredili bistveno premalo za izboljšanje komunalne in energetske infrastrukture in za črpanje sredstev EU. Imam občutek, da se vse preveč predajamo različnim tokovom še posebej ob spremembah vodilnih političnih skupin. Smo kot ladja, ki ji je zmanjkalo goriva in nas tok nosi sem in tja ter upamo, da ne bomo nasedli. Bolj kot kaj je bilo oz. ni bilo narejeno, je danes pomembno, kaj bomo naredili v naslednjih 10 letih in kakšno naravo bomo zapustili našim zanamcem.

Največji premiki so narejeni na področju osveščanja, obveščanja in izobraževanja uporabnikov storitev GJS: pijmo vodo iz pipe in gospodarno ravnajmo z vodo. Pri vedenjskih

spremembah potrošnikov življenjskih dobrin in pri preprečevanju nastajanja odpadkov. Vse bolj se zavedamo, da je odpadek danes surovina.

Po mojem mnenju bi moral biti fokus v prihodnjem obdobju:

- vsaka občina v RS bi morala postati občina na poti 0 odpadkov,
- intenzivna obnova komunalne infrastrukture (vodovodi, kanalizacije, nadgradnje centrov za zbiranje surovin in izgradnja čistilnih naprav) kar ima vpliv na zmanjševanje vodnih izgub in vplivov na okolje,
- ureditev cen v skladu z obstoječo metodologijo,
- sistemska ureditev obdelave surovin in odlaganja odpadkov ter doseči enotno ceno v RS,

- izobraževanje, osveščanje in obveščanje uporabnikov storitev GJS,
- odpiranje novih delovnih mest,
- ustvariti takšne pogoje dela in izvesti takšne reforme, da bodo današnje generacije vedele, kaj bo z njihovim življenjem po 40 letih dela.

Verjamem, da imamo pred sabo še veliko izzivov.

Okoljska zakonodaja naj bo podjetjem v pomoč

Andrej Božič, Steklarna Hrastnik:

V samostojni Sloveniji je skrb za okolje zelo kmalu postala pomemben dejavnik v poslovanju podjetij. K temu je Slovenijo spodbudila predvsem okoljska zakonodaja, ki je postajala s prilagajanjem k vstopu v EU zelo rigorozna.

Po petindvajsetih letih je okoljski indeks bistveno višji. V primeru Steklarne Hrastnik lahko rečemo, da je zadnjih šest let skrb za vse dejavnike okolja eden glavnih stebrov trajnostnega razvoja podjetja. Imamo sprejeto okoljsko politiko in okoljske programe. Stalno izvajamo aktivnosti, kot so upoštevanje najstrožjih standardov in predpisov za posodabljanje tehnologije (BAT). Spremljamo okoljske

kazalce, ki so vsi že standardno pod zakonsko določenimi vrednostmi. Tako smo z izbiro najsodobnejše tehnologije in z uvedbo vrste okoljskih izboljšav, ki temeljijo na lastnem znanju, v proizvodni enoti namiznega stekla znižali porabo vode za 55 %, emisije NO_x za 75 %, izpuste prašnih delcev za 35 % in izpuste CO_2 za nekaj manj kot 30 %. Z investicijo leta 2014 pa smo v enoti embalažnega stekla znižali porabo energije za dodatnih 20 %. Vrednosti emisij NO_x sedaj dosegajo 800 mg/Nm^3 . Emisije CO_2 smo znižali za še 10 %, racionalizirali pa smo tudi porabo mestne vode, saj je nižja za približno 40 m^3 na dan.

V prihodnje si predvsem želimo stabilnega poslovnega okolja in zahteve okoljske

zakonodaje, ki bodo postavljene tako, da nam bodo v pomoč pri trajnostnem razvoju. Vsako uspešno podjetje se zaveda, da le poslovanje skladno s koncepti trajnostnega razvoja prinaša pozitivne rezultate, ki pomenijo gospodarsko rast in blaginjo.

Ekološki odtis je ključni kazalec trajnostnega razvoja

Matej Oset, Pivovarna Laško Union:

Urad vlade Republike Slovenije za komuniciranje je v začetku 2016 objavil odlično novico, da se je Slovenija uvrstila na peto mesto med 180 državami glede na kazalnik skrbi za okolje (EPI - Environmental Performance Index), ki ga izračunavajo na ameriški univerzi Yale v sodelovanju z univerzo Columbia in Svetovnim gospodarskim forumom (WEF). Rezultati raziskave, ki so jih predstavili na letnem zasedanju Svetovnega gospodarskega foruma (WEF) v Davosu, kažejo, da so bili narejeni pozitivni globalni premiki na področju podnebja in energije, dostopu do pitne vode in sanitarij, kar vpliva na boljše zdravje prebivalcev. Slovenija ima zagotovo enkratne naravne danosti, ki so predpogoj za trajnostno usmeritev države. Ali smo v slednje prepričani vsi prebivalci Slovenije? Kako na to gledamo v gospodarstvu? Smo storili dovolj ali pa imamo še številne izzive, ki lahko naše gospodarstvo naredijo bolj konkurenčno?

Gospodarske dejavnosti, povezane s cestnim prometom, proizvodnjo energije in toplote, industrijo in kmetijstvom, so glavni viri izpustov v zrak. Vemo, da je v Sloveniji približno 40 % prebivalstva izpostavljenega koncentracijam delcev, ki so od 30 do $40 \mu\text{g PM}_{10}/\text{m}^3$, kar je nad priporočili Svetovne zdravstvene organizacije. Zato je pomembno izvajanje ukrepov za izboljšanje energetske učinkovitosti v prometu in pri energetske sanaciji stavb. Večja uporaba sredstev javnega prevoza ter čistejših goriv v prometu in energetiki bo pomembno prispevala k izboljšanju zraka predvsem v mestih. Pri tem je ključna sprememba navad prebivalstva. Zato je cilj EU do leta 2020 doseči 10 %-ni delež energij iz obnovljivih virov v vseh

vrstah prometa. Večja raba alternativnih virov goriva bi pripomogla tudi k boljši kakovosti zraka. V Sloveniji predvideni deleži porabe biogoriva niso bili doseženi, ker nimamo rafinerij za proizvodnjo motornega bencina. Glede na stanje prometne politike in (ne)konkurenčnost železnic lahko v Sloveniji pričakujemo nadaljevanje neugodnega razvoja – s povečevanjem obsega in deleža cestnega blagovnega prevoza ter z upadom deleža železnic. Gospodarstvo Slovenije vsekakor vzpodbuja in pričakuje aktivno reševanje prometnih težav v korist učinkovitega železniškega transporta.

Za znižanje izpustov toplogrednih plinov je Slovenija sprejela številne ukrepe. Povezani so z izboljšanjem energetske učinkovitosti v energetiki in prometu. V gospodarstvu se zavzemamo za večjo rabo obnovljivih virov energije, vendar na stroškovno učinkovit način. Izboljšanje energetske učinkovitosti v vseh gospodarskih sektorjih omogočajo novo tehnologijo za industrijske procese, ogrevanje, pogon avtomobilskih motorjev in električne naprave. Za doseganje večje energetske učinkovitosti bodo potrebne nadaljnje izboljšave predvsem pri varčevanju z energijo, pri proizvodnji energije in zagotavljanju trajnostne mobilnosti. Zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov je ključno za prehod v nizkoogljično gospodarstvo.

Celovita zelena davčna reforma

Večini držav so glavni razlogi obdavčitve energije v javnih finančah. Toda vloga davkov ne sme biti samo priliv denarja v proračun. Z višjo obdavčitvijo lahko država spodbuja k zmanjšanju rabe energije ali pa posega v cenovna razmerja, s čimer vpliva na zamenjavo

okoljsko vprašljivega goriva s takim, ki je okolju manj škodljiv. Tak sistem obdavčenja se uvaža z zeleno davčno reformo. Njen namen je prerazporeditev davčnih bremen z davkov na delo na okoljske davke in preoblikovanje politike spodbud. Pri tem uvedba novih okoljskih davkov ne sme voditi k splošnemu povišanju davkov, temveč se mora davčno breme zgolj prerazporediti. Čeprav imamo v Sloveniji razvit sistem okoljskega obdavčenja, bi celovita zelena davčna reforma lahko bistveno prispevala k večji energetske učinkovitosti.

Subvencije za energetiko lahko okolju škodujejo ali koristijo. Vsekakor vplivajo na zmanjšanje proizvodne cene energije ali na strošek za njeno rabo. Na splošno izboljšujejo konkurenčnost vira glede na druge vire energije. V Sloveniji se moramo v bodoče predvsem strateško opredeliti do vprašanja, katere alternativne vire energije želimo vzpodbujati in koliko to prinaša k trajnostnemu razvoju države. Veliko možnosti za zmanjšanje porabe energije je v javnem sektorju, pri stavbah in v prometu. Poleg ukrepov za spodbujanje učinkovite rabe energije v ožjem smislu zelo vplivajo na rabo končne energije ukrepi trajnostne prometne politike in splošnih razvojnih politik,

zlasti davčne, politike trajnostne proizvodnje in potrošnje, pa tudi energetske učinkovito prostorsko načrtovanje.

Slovenija je z vodo bogata država, a vodni viri so ranljivi in neenakomerno porazdeljeni. Za oskrbo s pitno vodo, tehnološke namene, pogon turbin v hidroelektrarnah in drugo porabimo le manjši delež – okoli 3 odstotke razpoložljivega odtoka vode. Največji delež vode v Sloveniji je uporabljen za hidroenergetsko rabo, kjer vodo praviloma po določeni razdalji vračajo v vodotok. Po zadnjih razpoložljivih podatkih je znašala količina vode, izkoriščene za pridobivanje energije, skoraj 75 milijard kubičnih metrov na leto. V primerjavi z drugimi državami porabimo v Sloveniji relativno malo razpoložljive vode. Delež urbanih zemljišč na vodovarstvenih območjih se je v zadnjih letih sicer povečal, vendar lahko v prihodnosti, predvsem v bližini neposrednih zajetij (najstrožji vodovarstveni režim), pričakujemo zaustavitev povečevanja deleža urbanizacije, saj na teh območjih zakonodaja pozidavo zelo omejuje.

Slaba polovica Slovenije uporablja še greznice

Sistem čiščenja odpadnih voda je v državah članicah Evropske unije različno razvit. Približno 70 % prebivalstva Evropske unije je priključenih na čistilne naprave. V Sloveniji je po podatkih iz leta 2012 ta delež 55-odstoten, kar pomeni, da spadamo med države, v katerih je delež prebivalstva, priključenega na komunalne in skupne čistilne naprave, majhen in da slaba polovica prebivalstva v Sloveniji še vedno uporablja greznice. Za razliko od prebivalstva ima slovensko gospodarstvo svoje odpadne vode izrazito dobro upravljane, saj je večina največjih uporabnikov vode tudi IPPC zavezanec in je pod budnim očesom tako slovenskih kot evropskih inšpekcijskih služb. Nenazadnje potrebujejo gospodarske družbe v Sloveniji tudi okoljevarstvena dovoljenja za obratovanje.

Kot odziv na potrebo po zmanjševanju nastajanja odpadkov in njihovo večjo uporabo kot materialni in energetski vir so se za nekatere vrste odpadkov (odpadna embalaža, izrabljena vozila, odpadna zdravila, odpadna elektronska oprema) po letu 2004 začeli vzpostavljati sistemi za ravnanje z odpadki na podlagi razširjene odgovornosti proizvajalcev. Zbiranje bo v večini sistemov treba izboljšati, deleži reciklaže zbranih odpadkov pa večinoma dosegajo cilje. Za nekatere vrste odpadkov doma ne moremo zagotoviti ustreznega ravnanja, zato jih izvozimo. Pričakovanja gospodarstva predvsem do Ministrstva za okolje in prostor pa so, da zakonodaja prilagodi najboljšim evropskim praksam in vzpostavi transparentnost in red za vse delujoče gospodarske družbe, ki se ukvarjajo z ravnanjem z odpadki. Ravnanje z odpadno embalažo zavzema posebno mesto pri ravnanju z odpadki. Ne toliko zaradi nastalih količin in

nevarnostnega potenciala, temveč predvsem zaradi velikega volumna, kratke življenjske dobe ter precejšnjega deleža organskih snovi. V Sloveniji je do leta 2004 večina odpadne embalaže končala na odlagališčih. Med mešanimi komunalnimi odpadki jo je bilo tudi do 65 %. Z uvedbo predpisov, ki določajo plačilo okoljske dajatve na embalažo, ločeno zbiranje odpadne embalaže, vzpostavitev sistema za ravnanje z odpadno embalažo ter osredotočenost k doseganju ciljev predelave in reciklaže odpadne embalaže, se je ravnanje s to vrsto odpadkov močno izboljšalo. Letno pri nas nastane okoli 100 kg odpadne embalaže na prebivalca. Ravnanje z njo večinoma zagotavljajo družbe za ravnanje z odpadno embalažo. Predelava odpadne embalaže v Sloveniji narašča in je v zadnjih letih okoli 70 %. Povezave med bruto domačim proizvodom in nastalo količino odpadne embalaže večina držav EU, med njimi tudi Slovenija, še vedno ni uspela prekiniti. Z vzpostavitvijo ločenega zbiranja komunalnih odpadkov in zakonske zahteve glede obdelave mešanega preostanka odpadkov pred odlaganjem se delež odloženih komunalnih odpadkov glede na nastale znižuje. Leta 2008 smo odložili 74 % nastalih komunalnih odpadkov, leta 2012 pa 47 %. Omejitve glede odlaganja so se v preteklosti nanašale le na količino odloženih biorazgradljivih odpadkov. Novejši evropski predpis pa za komunalne odpadke do leta 2020 zahteva 50-odstotno ponovno uporabo in recikliranje določenih odpadnih materialov iz te vrste odpadkov. Za nadaljnje zmanjševanje količin nastalih odpadkov iz proizvodnih in storitvenih dejavnosti bo treba še več proizvodnje preusmeriti v krožni sistem, v katerem bodo odpadki uporabljeni kot surovine. Podjetja imajo pri tem zelo pomembno vlogo, saj bodo morala pri oblikovanju izdelka in proizvodnega procesa postaviti v ospredje okoljevarstveni vidik in proizvajati izdelke, ki vsebujejo manj nevarnih snovi in čim več materialov, ki so preprostejši za recikliranje.

V Sloveniji se je ekološki odtis v obdobju 1992–2001 povečal za 3,5 gha/osebo. Ker povpraševanje po naravnih dobrinah presega ponudbo, je Slovenija od leta 1999 v ekološkem primanjkljaju. V obdobju 1992–2012 so se zviševali tako odtis bioloških sredstev, ogljični odtis kot tudi odtis infrastrukture. Najbolj je naraščal ogljični odtis, ki je leta 2012 dosegel vrednost 3,2 gha/osebo, kar je skoraj štirikrat več kot leta 1992. Ogljični odtis v celoti pripisujemo delovanju energetskega sektorja. Za ekološki odtis se predvideva, da bo postal ključni kazalec trajnostnega razvoja in podlaga za sprejemanje odločitev na vseh področjih, zlasti v okviru nacionalnih vlad.

Slovenija ima pred sabo številne izzive, ki jih lahko spremeni v priložnosti in konkurenčno prednost z vgrajeno trajnostno komponento.

Ne sklepati sporazumov na račun nižjih okoljskih standardov

Igor Zorčič, Državni zbor RS:

Podnebne spremembe predstavljajo enega izmed največjih izzivov, s katerimi se sooča človeštvo. Posledice sprememb niso samo okoljske, temveč tudi geopolitične. Povečujejo se možnosti nacionalnih, državnih in globalnih konfliktov, s tem pa nastanek še večje revščine in brezpravja, v katerem onesnaževalci hitro najdejo svoje mesto. Glavni izziv svetovne okoljske politike je izvrševati ambiciozno okoljsko politiko in obenem zagotavljati konkurenčnost in produktivnost držav. EU je na področju varovanja okolja ambiciozna. Okoljsko politiko pa bi bilo potrebno še nadgraditi v smeri, da se tako na notranjem trgu kot pri sklepanju sporazumov z drugimi državami, nečlanicami EU, prepove večanje konkurenčnosti na račun nižjih okoljskih standardov.

Odločevalci in politiki ne razumejo, kaj je najnižja cena

dr. Marinka Vovk, EKO-TCE d.o.o.:

Trajnostni razvoj je v Sloveniji vsebovan v domala vsakem dokumentu, saj mnogi pripravljalci pravzaprav ne vedo, kaj to v praksi pomeni. Kljub temu, da imamo številne prednosti na primerjalnih področjih, naši okoljski indikatorji, kot so kakovost zraka, učinkovita raba energije in virov, dostop do pitne vode, biotska raznovrstnost ter emisije ogljikovega dioksida (CO₂) v primerjavi z najbolj zelenimi državami zaostajajo. Največji izzivi so v povečanju zelenih delovnih mest na lokalni in nacionalni ravni na področju pridelave in trženja zdrave hrane in učinkoviti rabi virov. Še vedno prevladuje miselnost, da je ceneje kar kupiti kot proizvesti, saj je edino merilo najnižja cena. Dokler odločevalci in politiki ne bodo razumeli prave vrednosti najnižje cene, se žal fokus okoljske politike ne bo spremenil.

Sistem gospodarskih javnih služb v Sloveniji je zastarel

Vilma Fece, Gorenje d.d.:

Pravni, ekonomski in socialni vidik varovanja okolja se je s samostojno državo temeljito spremenil. Pri tem igra pomembno vlogo prehod v kapitalizem, ki je prinesel razcvet okoljske storitvene dejavnosti, s tem pa tudi odprl vprašanje ustvarjanja dobička v škodo okolja.

Zato se je država Slovenija postavila še v vlogo skrbnika okolja in pospešeno dopolnjevala okoljski pravni red. Z Zakonom o varstvu okolja leta 1993 je postavila temelje varstva okolja, vzpostavila temelje trajnostnega razvoja, katerega koncept je bil v tistem obdobju že uveljavljen v državah članicah EU. Srečali smo se z zahtevo po ohranjanju zdravega okolja za bodoče generacije, s poudarkom na racionalni rabi naravnih virov ter ohranjanju biotske raznovrstnosti. Slovenska industrija je intenzivirala medsebojno povezovanje z namenom hitre in ekonomsko sprejemljive implementacije okoljskih zahtev v prakso. Del teh rešitev je še danes v veljavi.

Zodločitvijo Slovenije, da vstopi v EU, je varstvo okolja postalo sestavni del zagotavljanja prostega pretoka ljudi, blaga in storitev. Osnovne usmeritve so bile podane v Nacionalnem programu varstva okolja ter okoljski pristopni strategiji, ki je vstop v EU prvotno predvidevala že v letu 2000. To je bilo obdobje, ko smo bili »okoljski delavci« iz industrije zelo zaželeni na različnih ministrstvih v Ljubljani. Aktivno smo z znanjem in izkušnjami sodelovali pri pripravi okoljskih programov, ciljev in izvedbenih dokumentih. Zavedanje, da je varstvo okolja zelo kompleksno in zahteva interdisciplinarno in usklajeno delo, je bilo resnično na visokem nivoju. Pri tem je imel pomembno vlogo takratni minister za okolje in prostor, Pavel Gantar, ki je znal povezovati različne akterje varstva okolja v Sloveniji, predvsem pa uravnovežiti posamezne želje in zahteve.

V času intenzivnih priprav na vstop v EU smo se na nove usmeritve in predvidene zakonodajne zahteve pripravljali tudi v industrijskem sektorju. V Gorenju smo v tem obdobju uvedli kopico okolju prijaznih tehnoloških postopkov še zlasti na področju površinskih obdelav. Te spremembe so nam kasneje brez večjih zahtev omogočale pridobitev okoljevarstvenega IPPC dovoljenja.

Varstvo okolja ima v Gorenju dolgo tradicijo, saj smo že leta 1985 ustanovili samostojni oddelek, kjer je poleg operativne vloge pomembna tudi njegova razvojna, svetovalna in koordinacijska vloga za celotno Skupino Gorenje. K sistemskemu pristopu varstva okolja se pripomore z delovanjem sistemov ravnanja z okoljem (npr. ISO 14001, EMAS). Gorenje je bilo že leta 2004, ob vstopu Slovenije v EU, kot prvo slovensko podjetje vpisano v register EMAS. Žalostno je, da se je v vseh teh letih za vpis v evropski register odločilo le 10 slovenskih podjetij. Res pa je, da pristojna ministrstva (okolje, gospodarstvo...) niso opravila svojo nalogo, da bi podjetja EMAS prepoznala kot del poslovne prednosti. To ostaja izziv za prihodnje.

Ni namen, da navajam vsa okoljska področja, ki jih bo v prihodnje potrebno bolje urediti z vidika zakonodaje in izvajanja. Dejstvo pa je, da je bilo veliko dela in naporov vloženih v ureditev področja odpadkov. Industrija je, po moji oceni, svojo vlogo in nalogo dobro izpeljala (količina industrijskih odpadkov se konstantno zmanjšuje), na komunalnem delu pa bo potrebno še mnogokaj postoriti. Sistem gospodarskih javnih služb je v Sloveniji zastarel in potreben prenove. Občutek imam, da ni prave politične volje za te spremembe, saj bo potrebno jasno zapisati in nato izvajati ločnico med zagotavljanjem splošnih potreb in tržnim delovanju.

V zadnjem letu se nenehno govori o neurejenem sistemu ravnanja z odpadno embalažo, kako sistemi ne delujejo, poudarja se

foto: arhiv podjetja

podaljšana proizvajalčeva odgovornost. Takšen kaotičen sistem omogoča obstoječa zakonodaja, DROE pa to izkoriščajo. Sedaj pa slišim »na ulici«, da se pripravlja sprememba zakonodaje, ki bo omogočalo poslovanje le eni družbi. Takšen sistem smo že imeli na začetku uvedbe sistema ravnanja z odpadno embalažo, pa se je pokazalo, da monopol ni dober. Upam, da so to le govorice! Vsekakor pa bi pri vzpostavitvi sistemov podaljšane proizvajalčeve odgovornosti, ki je plačnik sistemov, moralo pristojno ministrstvo spremembo sistema vzpostaviti v soglasju z zavezanci in ne z DROE. Zanimivo je, da si ravnanje z odpadno embalažo želijo vsi zbiralci in predelovalci odpadkov – le zakaj ni takšen interes izkazan tudi pri npr. odpadnih nagrobnih svečah?

V petindvajsetih letih samostojnega delovanja na področju varstva okolja smo v Sloveniji dosegli velik napredek. Seveda na nekaterih področjih več, ponekod pa še šepamo. Kaj nas čaka v prihodnje? Veliko govorimo o krožnem gospodarstvu, vendar do sedaj predvsem na vzpostavitvi ustrezne politike za izvajanje. Čas je, da se prične izvajanje v praksi, kjer bomo vsi akterji potrebovali predvsem hitro reagiranje zakonodajalca, pri ostalih deležnikih pa strpnost, spoštovanje stroke (ki jo je v Sloveniji veliko) in timskega dela. To pa pomeni, da je potrebno takoj vzpostaviti pravne podlage za eko-dizajniranje vsaj vseh proizvodov široke potrošnje. Mogoče bo pa industrijski sektor ponovno zaželen sogovornik pri kreiranju procesov varstva okolja!

Slovenija okoljske probleme rešuje preveč gasilsko

Pavel Gantar, nekdanji minister za okolje in prostor RS:

Sodeč po raznih mednarodnih primerjavah okoljskega odtisa splošno stanje okolja in narave v Sloveniji ni slabo. Pomemben napredek je bil dosežen pri ravnanju z odpadki in čiščenju odpadnih voda, čeprav pri slednjem še vedno zaostajamo za povprečjem EU. Vendar nas splošne ocene in indeksi ne smejo zavešiti. Ključni slovenski okoljski problem je, da nismo uspeli razvezati zanke med energetske porabo in razvojem. Če imamo gospodarsko

in prometno rast, imamo večjo porabo energije, s tem pa tudi večje pritiske na okolje. Onesnaženje zraka s trdimi delci PM₁₀ in PM_{2,5} je ključni okoljski in zdravstveni problem v slabo prevetrenih dolinah in večjih urbanih središčih. Kljub deklaratornemu prisegnanju na pomen (pitne) vode kot javne dobrine pravzaprav nimamo eksplicitne vodne politike, ki bi skrbela za dolgoročne bilance vode v spreminjajočih se podnebnih razmerah in vodnih režimih. Okoljska politika je v Sloveniji vse preveč usmerjena v »gasilsko reševanje« akutnih problemov, zato čutimo odsotnost dolgoročnih

foto: arhiv podjetja

politik, še posebej podnebne politike, ki bi morala v povezavi z drugimi sektorji usmerjati prehod Slovenije v nizkoogljično gospodarstvo in družbo.

Pod drobnogledom so vsi potencialni onesnaževalci okolja

Vesna Mislej, Vodovod-kanalizacija d.o.o. Ljubljana

V obdobju petindvajsetih let sta se narava in prostor začela intenzivneje prepoznavati kot vrednoti in bistveni postavki za zdravo in varno življenje ljudi. V tem času se je v podjetniško miselnost že kar vraslo zavedanje, da je varovanje okolja temelj za uspešno poslovanje, učinkovito skupno delovno zavest kolektiva in razvojno naravnost. To se ni doseglo čez noč, temveč tako, da se je najprej spremenil odnos države do virov onesnaženja. Z ostrejšo okoljsko zakonodajo, ki je temeljila na evropskih smernicah in zakonodaji, se je začel graditi sistem nadzora kvalitete okolja in preprečevanja škodljivih vplivov na okolje in ogrožanja zdravja ljudi. Pod drobnogled se je vzelo prav vse deležnike potencialnega onesnaževanja okolja - od občanov pa do vseh vrst industrijskih onesnaževalcev, komunalnih podjetij, malih podjetij, pa do nadzora vseh vrst čistilnih naprav ne glede na to, ali gre za čiščenje odpadne vode ali pa onesnaženega zraka. Tako se je v tem obdobju uspešno vzpostavil intenziven nadzor nad viri onesnaževanja. S tem se je omogočil celovit pristop države k

varovanju okolja, k obvladovanju nadzora vseh oblik izpustov snovi v okolje - v vodo, zrak, in prenašanje snovi v obliki odpadkov.

Država je uvedla obvezen obratovalni emisijski monitoring izpustov. Izvajajo ga lahko samo pooblaščen izvajalci, ki imajo status akreditiranega organa. Z zakonom so v proizvodnih podjetjih zaposlili pooblaščenca za varstvo okolja, proizvodni obrati in čistilne naprave pa so morali za svoje delovanje pridobiti okoljevarstvena dovoljenja. Ta so pripomogla do tega, da so se zavezanci za izvajanje obratovalnega emisijskega monitoringa čiščenja odpadne vode morali tesneje povezati z upravljavci kanalizacijskih sistemov, pridobiti njihovo soglasje in s tem tudi specifične pogoje za priključitev v kanalizacijsko omrežje. Uvedel se je tudi nadzor nad snovmi, ki so se z iztokom iz čistilnih naprav za odpadne vode preko direktnih recipientov prenašale v druge večje vodotoke in njihove končne destinacije. To je privedlo do ozaveščanja, da so države preko vodotokov in posledično tudi preko podtalnice zelo povezane in soodvisne med seboj in da so določeni predeli naše Zemlje zaradi tega bolj ranljivi in izpostavljeni. Prav

foto: arhiv podjetja

tako pa, da je potrebno prevzeti odgovornost tudi za kvaliteto okolja, ki je od nas oddaljeno, pa vendar povezano preko vode.

Celovito varovanje okolja, ki se je vzpostavilo v petindvajsetih letih, je samo eno orodje za trajnostni zeleni razvoj naše države. Drugo, še kako pomembno orodje za razcvet njenega zelenega gospodarstva, pridobitve novih delovnih mest in povezovanja s poslovnimi partnerji preko meje pa so znanje in veščine, da v povzročenih odpadkih vidimo koristne surovine, ki jih lahko z razvojem in uvedbo novih proizvodnih procesov preoblikujemo v izdelke ali pa v energijo, za katerimi je sedaj, ali pa bo v bodočnosti, na trgu veliko povpraševanje.

Fokus mora biti krožno gospodarstvo

Slavko Dvoršak, Gorenje Surovina:

foto: arhiv podjetja

V Sloveniji se je v preteklih 25 letih veliko naredilo pri razumevanju trajnostnega razvoja na vseh področjih. Zasluge za to gredo predvsem ministrstvu za okolje in njegovim organom, saj so relativno uspešno implementirali

evropsko zakonodajo na področju trajnostnega razvoja, inšpektorji pa uspešno izvajajo nadzor. Prav tako je vedno večja ozaveščenost med podjetji in prebivalci glede pomembnosti varovanja okolja.

Fokus okoljske politike v Sloveniji bi moral biti predvsem v poudarku na krožnem gospodarstvu. Saj bo to v prihodnjih letih največji izziv tako za državne organe, podjetja in prebivalce. Na operativni ravni pa bi moralo ministrstvo zmanjšati administrativne ovire in skrajšati roke za izdajo okoljevarstvenih dovoljenj, saj so sedaj postopki zelo zapleteni in dolgotrajni. To je tudi razlog, da zasebni sektor ne investira bolj intenzivno na področju reciklaže, kar bi bilo nujno, če hočemo slediti reciklažnim ciljem v perspektivi.

Uveljavitev koncepta krožnega gospodarstva je izziv

mag. Lilijana Madjar, RRA LUR:

Ocenjujem, da smo v Sloveniji priča pozitivnim trendom na področju udeležanja trajnostnega razvoja. Na to kaže tudi letošnja uvrstitev Slovenije, ki se med 180 državami na svetu uvršča na 5. mesto najbolj zelenih držav (Okoljski indeks, Univerza Yale, 2016). Ker je Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije pobudnik, skrbnik in soustvarjalec trajnostnega razvoja regije, bi poudarila, da trajnostno komponento uspešno vključujemo v vse aktivnosti in projekte, ki se izvajajo v Ljubljanski urbani regiji in katerih cilj je predvsem dvig kakovosti življenja v regiji. Prihodnost zelenega razvoja pa vidim v uravnoteženem razvoju, ki bo ekonomsko učinkovit, socialno pravičen in okolju prijazen. Pri tem bo eden izmed okoljskih izzivov Slovenije zagotovo uspešna implementacija koncepta krožnega gospodarstva, ki bo ohranjal dragocene vire, zmanjšal količino odpadkov ter hkrati ustvaril nova zelena delovna mesta.

foto: arhiv podjetja